

انتظارات متقابل بازار سرمایه و حرفه‌ی حسابرسی و چالش‌های حفظ منافع عمومی

گفت‌وگو با حسن امیری، نایب رئیس هیأت مدیره‌ی سازمان بورس و اوراق بهادار

از مدعوین میزگرد این شماره‌ی حسابدار رسمی نایب رئیس هیأت مدیره‌ی سازمان بورس و اوراق بهادار بودند. اما متأسفانه در آخرین لحظه به دلیل مأموریت کاری امکان حضور در جلسه را پیدا نکردند. از ایشان صمیمانه سپاسگزاریم که در اولین فرصت به پرسش‌های میزگرد به صورت جداگانه پاسخ دادند. متن کامل پرسش‌ها و پاسخ‌های ایشان را در ادامه می‌خوانید:

حسابرسی صورت‌های مالی، اساساً نوعی اطمینان بخشی

نسبت به وقایع و رویدادهای گذشته است. برای اطمینان بخشی به سهامداران نسبت به تحولات حال و آینده شرکت‌ها و آگاهی بخشی لازم به سهامداران در این خصوص، سازمان بورس چه تمهیداتی اندیشیده است و حسابرس مستقل چه گونه می‌تواند به انجام این تمهیدات یاری کند؟

شفافیت بازار سرمایه همواره یکی از اهداف سازمان بورس و اوراق بهادار بوده و این امر تنها زمانی محقق می‌گردد که شفافیت گزارشگری مالی در شرکت‌ها برقرار گردد. عدم رعایت مفهوم شفافیت از جانب شرکت‌ها موجب کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران را فراهم نموده و منجر به زیان بازار سرمایه و کاهش نقدشوندگی آن می‌گردد. از آنجایی که حسابرسان نقش اعتباردهی به

صورت‌های مالی ارائه شده توسط مدیریت شرکت را دارند، لذا حسابرسان تاثیر بسزایی بر افزایش قابلیت اتکای صورت‌های مالی دارند. بدیهی است که اگر این اعتباردهی، بر خلاف استانداردهای حسابرسی، غیرواقعی و مبهم باشد، اثرات دلسردکننده‌ای در بازار سهام که بیشترین استفاده‌کننده از صورت‌های مالی در آن وجود دارد، را موجب می‌گردد، در نتیجه اعتماد عمومی نسبت به خدمات اطمینان بخشی خدشه‌دار می‌شود. در حال حاضر با توجه به این که گزارش‌های حسابرسی صادره دارای بندهای متعدد و زیاد قبل از بند اظهارنظر و در بسیاری از موارد بندهای تاکید زیاد و نیز بندهای نامفهوم و بندهای بدون اعلام آثار مالی یا حدود آثار مالی است که حتی استفاده‌کنندگان حرفه‌ای نیز در مواردی قادر به تعدیل صورت‌های مالی با توجه به بندهای گزارش حسابرسی نیستند، عملاً گزارش حسابرس همراه صورت‌های مالی برای استفاده‌کنندگان

سودمند نبوده و نمی‌توانند در تصمیمات خود از آن‌ها استفاده نمایند. در این خصوص لازم است حسابرسان مطابق با استانداردهای حسابرسی، حسابرسی را انجام داده و با برخورد حرفه‌ای مناسب و نگارش صحیح بندها به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی به منظور تصمیم‌گیری مناسب کمک نمایند.

لازم به ذکر است با توجه به این که صورت‌های مالی عمدتاً بیانگر آثار مالی رویدادهای گذشته است و دربرگیرنده‌ی معیارهای غیرمالی عملکرد، یا چشم‌اندازها و برنامه‌های آتی نیست، لذا تمام اطلاعات مورد نیاز استفاده‌کنندگان را جهت اتخاذ تصمیمات اقتصادی فراهم نمی‌آورند. برای رفع این مشکل و ارائه‌ی اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران، تهیه و ارائه گزارش تفسیری مدیریت از سال ۱۳۹۶ لازم‌الاجرا شده تا زمینه‌ای را برای تفسیر وضعیت مالی، عملکرد مالی و جریان‌های نقدی واحد تجاری فراهم آورد. گزارش تفسیری مدیریت همچنین این فرصت را برای مدیر فراهم می‌آورد



اعمال این حقوق را تسهیل می‌کند و نسبت به برخورد منصفانه و یکسان با تمام سهامداران شامل سهامداران اقلیت و خارجی، اطمینان معقولی فراهم می‌آورد. گروه دیگر، مدیران و اعضای هیأت‌مدیره شرکت‌ها هستند که متعهدانه به ایفای مسئولیت می‌پردازند چرا که در شرکت‌ها هیأت‌مدیره و مدیرعامل، از ارکان مهم شرکت هستند که هم به موجب قانون بازار اوراق بهادار و هم سایر قوانین، مسئولیت‌های سنگینی را بر عهده دارند، که مهم‌ترین آن‌ها ارزش‌افزایی برای شرکت، رعایت مقررات و در عین حال تحقق شفافیت اطلاعاتی است تا سرمایه‌گذاران بتوانند بر اساس آن تصمیم‌گیری کنند. در حال حاضر نیز با توجه به گذشت چندین سال از اجرای دستورالعمل کنترل‌های داخلی و منشور کمیته حسابرسی و منشور حسابرسی داخلی، سازمان بورس به منظور اجرای هر چه بهتر و موثر مقررات مذکور، با همکاری جامعه حسابداران رسمی، در حال بازنگری این مقررات است که در این خصوص نظرخواهی عمومی نیز شده است.

«موسسه‌های حسابرسی معتمد بورس، حاصل‌گزينش موسسه‌های واجد شرایط از میان موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران که براساس دستورالعمل‌ها و ضوابط تعیین شده توسط کمیته پذیرش حسابرسان معتمد سازمان بورس انجام می‌گردد. با این حال و به‌رغم کنترل مضاعف انجام شده، کیفیت کارهای انجام شده توسط موسسات مزبور، در مواردی مورد اشکال کارشناسان محترم سازمان است و موارد متعددی نیز به جامعه حسابداران رسمی ایران گزارش شده است. برای ارتقای کیفیت حسابرسی این موسسات چه اقداماتی باید انجام داد؟

تاثیر عمده‌ی عملکرد واحد مزبور بر کیفیت گزارشگری مالی، سازمان بورس چه برنامه‌هایی برای تحکیم و تقویت این واحدها و از این رو گزارشگری مالی دارد؟

ارتقای شفافیت اطلاعات و الزام شرکت‌ها به ایفای مسئولیت‌های اجتماعی از مهم‌ترین آرمان‌هایی است که بیش از گذشته، مورد توجه قرار گرفته است. تحقق این آرمان‌ها مستلزم وجود ضوابط استوار و ساز و کارهای اجرایی مناسب است که در این زمینه سازمان بورس و اوراق بهادار اقدام به تدوین دستورالعمل کنترل‌های داخلی، منشور کمیته حسابرسی و منشور حسابرسی داخلی نموده است. همچنین دستورالعمل حاکمیت شرکتی به منظور شفافیت اطلاعاتی و رعایت انصاف و حقوق یکسان سهامداران، امکان تصمیم‌گیری مناسب و حمایت از حقوق آن‌ها، توسط سازمان بورس تصویب و الزامی شده است. حاکمیت شرکتی حافظ حقوق سهامداران است،

تا به تشریح اهداف و راهبردهای خود جهت دستیابی به آن اهداف بپردازد. به‌طور معمول، استفاده‌کنندگان، از اطلاعات ارائه شده در گزارش تفسیری مدیریت، برای ارزیابی چشم‌انداز واحد تجاری و ریسک‌های عمومی آن و همچنین موفقیت راهبردهای مدیر برای دستیابی به اهداف تعیین شده، استفاده می‌کنند. بنابراین لازم است تا حسابرسان ضمن رعایت رهنمود نحوه اظهارنظر حسابرس مستقل در گزارش حسابرسی نسبت به گزارش تفسیری مدیریت طبق استاندارد بین‌المللی حسابرسی ۷۲۰، نسبت به موارد تحریف در گزارش تفسیری مدیریت و مغایرت‌های بااهمیت آن با صورت‌های مالی حسابرسی شده اظهارنظر نماید.

«ایجاد واحدهای حسابرس داخلی کارا و اثربخش در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس در اجرای ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل داخلی الزامی گردیده است. با توجه به

همانگونه که مستحضرید به منظور فعالیت موسسات حسابرسی در سازمان بورس حداقل شرایط برای موسسات حسابرسی در نظر گرفته شده است و این شرایط نافی نظارت حرفه‌ای بورس نیست. باید توجه داشت که از آنجا که کار اصلی حسابرس اعتباربخشی به صورت‌های مالی شرکت‌ها است و سرمایه‌گذاران با اتکا به گزارش حسابرسان سرمایه‌گذاری می‌نمایند، هدف نظارت مناسب بر حسابرسان، صدور گزارشات حسابرسی با کیفیت و قابل اتکا و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و استفاده‌کنندگان گزارشات حسابرسی است. متأسفانه بررسی‌های گزارشات حسابرسی نشان می‌دهد که برخی از گزارش‌های حسابرسی به گونه‌ای نیست که بتوان با توجه به آن تصمیم‌گیری نمود و بی‌توجهی به بکارگیری استانداردهای حسابرسی مشهود است در صورتی که انتظار این است که استانداردهای حسابرسی رعایت شود و اطمینان معقولی در خصوص این که اطلاعات مربوط و قابل اتکا است، فراهم شود. لازم به ذکر است بحث کیفیت گزارش‌ها، یک فرآیند همیشگی است و باید مستمر باشد و نمی‌توان با اعمال یک یا دو فیلتر، به نظارت موثر امیدوار بود. ما باید موسسات حسابرسی با اندازه بزرگ و دارای ساز و کار کنترل کیفیت اثربخش داشته باشیم. همچنین آموزش مداوم و به روز بودن تیم حسابرسی یک ضرورت انکارناپذیر است. اشاره به این مورد ضروری است که نهادهای نظارت بر حسابرسان از جمله جامعه‌ی حسابداران رسمی و سازمان حسابرسی، نقش نظارتی خود را به طور مناسب انجام ندادند.

« در بخش بزرگی از شرکت‌های بورسی بیش از ۵۰ درصد سهام در اختیار یک سهامدار عمده است (از طرق ایجاد شرکت‌های فرعی

صددردصدی متعلق به ایشان که هر یک بخشی از سهام شرکت بورسی را در اختیار دارند). در چنین شرایطی تمام یا اکثریت اعضای هیات‌مدیره شرکت بورسی منتخب سهامدار عمده هستند و به این ترتیب تصمیمات به گونه‌ای اتخاذ می‌شود که اساساً حافظ منافع سهامدار عمده است. حسابرس نیز در چنین شرایطی با توجه به اختیارات مجمع در تعیین حسابرس با محدودیت بسیار بیش‌تری برای اعتمادبخشی روبه‌رو است. در چنین شرایطی، بورس برای مواجهه با این وضعیت و تعامل موثر با حسابرس چه سازوکارهایی تدبیر کرده است؟ سازمان بورس در جهت حفظ استقلال حسابرسان اقداماتی را انجام داده است که مهمترین آن تدوین دستورالعمل حاکمیت شرکتی می‌باشد. همچنین دستورالعمل مذکور در راستای حفاظت از منافع سرمایه‌گذاران خرد تدوین شده است. مطابق با دستورالعمل مذکور برای شرکت‌ها داشتن عضو مستقل هیات‌مدیره ضروری است، همچنین عدم تملک سهام شرکت اصلی توسط شرکت‌های زیرمجموعه و فرایند تغییر حسابرس (منوط شدن تغییر حسابرس به تایید سازمان بورس) همه موید این است که استقلال حسابرس و منافع سهامداران خرد رعایت شود. این موضوع که، در شرایطی که تصمیمات سهامدار عمده در اولویت باشد و حسابرس در چنین شرایطی با توجه به اختیارات مجمع در تعیین حسابرس با محدودیت بسیار بیش‌تری برای اعتمادبخشی روبرو است، اساساً درست نیست و خلاف ضوابط و استانداردهای حرفه‌ای است و این تحلیل به حسابرس اجازه می‌دهد که استقلال نداشته باشد، در صورتی که مهم‌ترین اصل برای حسابرس استقلال است.

سازمان بورس به همراه جامعه‌ی

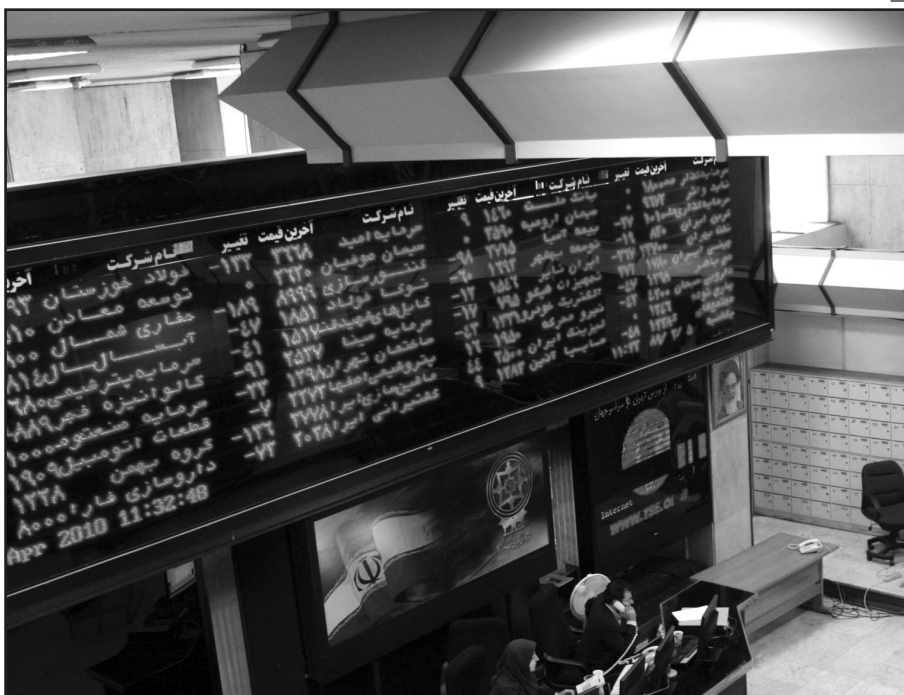
حسابداران رسمی باید اصل استقلال و حمایت موثر و قانونی از حسابرسان را در سرلوحه‌ی اقدامات خود قرار دهند تا بتوان در سایه استقلال، شاهد ارتقای کیفی گزارش‌های حسابرسی باشیم.

« در تمامی سال‌های اخیر همواره رشد حسابی سهام یکی از نگرانی‌های سازمان بورس، نهادهای نظارتی و نیز سهامداران جزء بوده است. پرسش این است که حسابرسان چگونه می‌توانند در تعامل با بورس در جلوگیری از رشد حسابی بهای سهام از حقوق عامه دفاع کنند؟

استفاده از لفظ حباب در قیمت سهام باید با دقت و وسواس صورت پذیرد. وظیفه‌ی سازمان بورس یا حسابرس، قیمت‌گذاری سهام و اظهارنظر نسبت به قیمت نیست. ما با کمک هم باید به تقارن اطلاعاتی جهت کشف قیمت کمک کنیم. لذا، بازار، قیمت را تعیین می‌کند اما ما باید ساز و کاری فراهم کنیم که اطلاعات دقیق، به موقع، صحیح و قابل‌اتکا در اختیار سرمایه‌گذاران قرار گیرد تا کشف قیمت‌های واقعی، فراهم شود. ابزار ما هم گزارش‌های حسابرسی است که باید دقیق و صریح و به دور از کلی‌گویی باشد.

با توجه به گزارش‌های حسابرسی صادره، در اغلب موارد سرمایه‌گذار و نهاد نظارتی، قادر به تشخیص وضعیت شرکت و تصمیم‌گیری مناسب نیست که در این خصوص بهترین کمک توسط حسابرسان این است که مطابق با استانداردهای حسابرسی و ضوابط و مقررات حرفه‌ای عمل نموده و بندهای مفهوم و با بیان آثار مالی یا حدود آثار مالی ارایه نمایند تا به تصمیم‌گیری بهتر سهامداران کمک نمایند.

« تشکیل کمیته‌های حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در



بورس اوراق بهادار در اجرای ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی الزامی شده است. صرف‌نظر از این که تعدادی از ناشران، تاکنون اقدامی در خصوص تشکیل کمیته حسابرسی انجام نداده‌اند. آیا کمیته‌های حسابرسی موجود، در اجرای مسئولیت‌های خود در چارچوب منشور کمیته حسابرسی (مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ هیات مدیره محترم سازمان بورس و اوراق بهادار)، موفق عمل کرده‌اند یا خیر؟ در صورتی که پاسخ مثبت است، نشانه‌های آن کدام است و در صورتی که پاسخ منفی است دلایل و سازوکار بورس برای انجام اقدامات اصلاحی لازم در این خصوص چیست؟ حسابرس مستقل در این زمینه چگونه می‌تواند به سازمان یاری کند؟

همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد در جهت ارتقای شفافیت اطلاعات و حمایت از سرمایه‌گذاران به سازوکارهایی نیاز است. یکی از این موارد تهیه و تدوین استانداردهای مربوط است که علی‌رغم پیگیری و تلاش سازمان بورس، سازمان حسابرسی به عنوان نهاد استانداردگذار (با توجه به عدم تفکیک وظایف اجرایی، استانداردگذاری و نظارتی) در تدوین استانداردهای مربوط به نحوه ارزیابی کنترل‌های داخلی و نحوه اظهارنظر نسبت به آن، از وظیفه‌ی خود شانه خالی کرده و حسابسان نیز در خصوص کنترل‌های داخلی اظهارنظر ننموده و سازمان حسابرسی نیز ضوابط لازم را تدوین نکرده است. در حالی که کنترل‌های داخلی حتماً باید توسط حسابسان ارزیابی شود تا قابلیت اتکای گزارش حسابرسی و اطلاعات صورت‌های مالی افزایش یابد. در نظر داشته باشید که کمیته‌ی حسابرسی در واقع بازوی نظارتی هیات‌مدیره در شرکت است و با توجه به برخوردهای انضباطی با مدیران

در سنوات اخیر، بسیاری از شرکت‌ها در جهت تقویت ابعاد نظارتی خود در شرکت اقدام نموده‌اند چرا که باید در این خصوص پاسخگو باشند. ارتقای کیفی اعضای کمیته‌های حسابرسی نیز مورد تأکید ویژه است. در این رابطه پیشنهادهای در خصوص ترکیب اعضای کمیته‌های حسابرسی و ویژگی‌های اعضای آن‌ها مطرح شده که در حال بررسی است.

«سازمان بورس و اوراق بهادار، اخیراً تعهدنامه‌ای مبنی بر اشراف و قبول مسئولیت حسابرس مستقل نسبت به مسئولیت‌های قانونی خود در خصوص حسابرسی شرکت‌هایی که سهام آن‌ها برای اولین بار عرضه می‌شود (موضوع ماده ۴۳ قانون بازار اوراق بهادار) مطالبه می‌کند. با توجه به تصریح مسئولیت‌های حسابرس مستقل طبق ماده مزبور و همچنین مسئولیت‌های آن سازمان در خصوص عرضه‌ی اولیه سهام، مطالبه تعهدنامه مزبور چگونه توجیه‌پذیر است؟

موارد مندرج در تعهدنامه همه موضوعاتی است که در قانون ارائه شده است و در واقع چه تعهد ارایه شود و چه نشود، از مسئولیت‌های حسابرس کاسته نمی‌شود و صرفاً به دلیل یادآوری مسئولیت‌های حسابرس، تعهدنامه از حسابرس دریافت می‌شود. این موضوع یکی از نشانه‌های عدم آگاهی از ضوابط و مقررات است که حسابرس باید از آن اطلاع داشته باشد.

«ضوابط بازاریابی یا اطمینان‌بخشی بورس در صدور مجوز افزایش سرمایه چند برابری شرکت‌های بورسی، به ویژه از طریق مازاد تجدید ارزیابی‌ها و سود انباشته، در حالی که عملیات شرکت تغییر مثبت محسوسی را نشان نمی‌دهد، چه وظایفی در نهادهای ناظر و حسابسان مستقل ایجاد می‌کند؟

مسأله‌ی افزایش سرمایه از محل مازاد تجدید ارزیابی‌ها، موضوعی قانونی است. اخیراً سازمان بورس، شرایط دارایی‌های قابل قبول جهت تجدید

مشکوک به آن نزد نهاد ذیصلاح، اقدامی مناسب است، باید این کار را انجام دهد. همچنین آن چه که باعث آسیب به منافع عمومی می شود باید توسط حسابرسان مستقل و بازرسان قانونی به اطلاع مراجع ذیصلاح رسانده شود. بنابراین حسابرسان می توانند موارد عدم رعایت قوانین و مقررات را به سازمان بورس اطلاع دهند و به توسعه بازار شفاف کمک نمایند. البته در این خصوص تخلفات مدیران در عدم رعایت قوانین و مقررات بررسی خواهد شد.

« با توجه به دستورالعمل های بانک مرکزی و سازمان بورس در خصوص مقابله با پول شویی، چه وظایف نظارتی جدیدی در برابر حسابرس مستقل است و در این زمینه سازمان بورس چگونه به حسابرس مستقل یاری می کند؟

در این خصوص چکلیست بررسی و ارزیابی عملکرد اشخاص تحت نظارت بر اساس اهداف و شرح وظایف تعریف شده برای این اشخاص در مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در بازار سرمایه تهیه شده است. پرسشنامه برگرفته از الزامات قانونی مندرج در مفاد قانون اصلاح قانون مبارزه با پولشویی، آیین نامه اجرایی قانون تامین مالی تروریسم و دستورالعمل های ۶ گانه ی مبارزه با پولشویی در بازار سرمایه (مصوب مورخ ۱۳۹۰/۷/۱۹ شورای عالی مبارزه با پولشویی) است. همچنین پرسشنامه ی مذکور این امکان را برای اشخاص تحت نظارت فراهم می آورد تا میزان پیشرفت شان را در رعایت الزامات مذکور با تمرکز بر رویکرد مبتنی بر ریسک، که متمرکز بر شناسایی، کاهش و مدیریت ریسک های مرتبط با پولشویی و تامین مالی تروریسم است، ارزیابی نمایند. این چکلیست به حسابرسان نیز در این زمینه کمک خواهد کرد. ■



به منظور تصمیم گیری مناسب کمک نمایند.

« در مواردی که تصمیمات بااهمیت به موقع افشا نشده و شاهد تغییراتی غیر منتظره در قیمت سهام می شویم حسابرس مستقل برای یاری بخشیدن به مقام ناظر در بازار سرمایه از چه مکانیسم هایی باید استفاده کند؟

باید توجه داشت که عدم افشای به موقع اطلاعات، منجر به استفاده از اطلاعات نهانی خواهد شد که تاکید بر رعایت دستورالعمل دارندگان اطلاعات نهانی می تواند به رفع این معضل کمک کند. مستحضر می باشید که معامله با اتکای بر اطلاعات نهانی در قانون بازار جرم انگاری شده است و تبعات شدیدی را برای متخلفان در پی خواهد داشت. همچنین، علاوه بر این که حسابرس باید در گزارش های حسابرسی، موارد عدم رعایت قوانین و مقررات را درج نماید، مطابق با آیین رفتار حرفه ای، چنانچه حسابدار رسمی به این نتیجه برسد که، افشای موارد عدم رعایت یا

ارزیابی، برای افزایش سرمایه از محل مازاد تجدید ارزیابی دارایی ها را ابلاغ نموده است که لازم است حسابرسان در جهت ارتقا و بهبود آن، پیشنهادات خود را به سازمان بورس ارائه دهند. ضمناً تعامل بین سازمان بورس، جامعه حسابداران رسمی و کانون کارشناسان رسمی نیز می تواند به بهبود گزارش های کارشناسان رسمی کمک شایان توجهی نماید. نکته مهمی که در گزارش های حسابرس مستقل و بازررس قانونی نسبت به گزارش های توجیهی افزایش سرمایه شرکت ها مشاهده می شود این است که در بیشتر موارد، گزارش های حسابرس مستقل و بازررس قانونی نسبت به گزارش های توجیهی افزایش سرمایه شرکت ها، به صورت شکلی بوده و مفروضات به درستی بررسی نشده که این موضوع، سازمان بورس را در تصمیم گیری دچار مشکل می کند. لذا انتظار داریم حسابرسان مطابق با استانداردهای حسابرسی، عمل کرده و با برخورد حرفه ای مناسب و نگارش صحیح بندها و با ارائه ی آثار مالی آن ها به استفاده کنندگان صورت های مالی